

TAULA RODONA:

ÉS RENDIBLE L'ARQUITECTURA POPULAR? 11è Curset d'Arquitectura Popular

Vicent Loscos, modera la taula rodona i presenta a l'auditori:

Neus Borrell, de la Fundació El Solà, de la Fatarella, centre on es fan cursos i activitats relacionades amb la pedra seca .

Antoni Roviras, del Museu de la Mediterrània, de Torroella de Montgrí, amb propostes educatives al Massís del Montgrí, que inclou les construccions de pedra seca

Xavier Solé, del centre d'Estudis de Vilalba dels Arcs, amb una dedicació especial a les construccions en pedra seca de la localitat.

Josep Soler, del Centre d'Estudis del Bages, amb incidència especial en la pedra seca de la comarca. i publicacions sobre els elements característics.

VICENT LOSCOS: Al curset d'aquest any, "la modernitat, un projecte mal entès?", ens han dit que la modernitat es refereix a allò que és actual, que és del dia, i que necessàriament ha de prescindir de condicionaments passats o futurs. Tot i que, segons això, es podria plantejar la modernitat com una solució permanent, el fet és que, com tot procés cultural, està sotmès a la dialèctica, que condueix a bussejar i revalorar les solucions del passat.

També ens han explicat, a propòsit d'unes escoles bressol, la necessitat d'avançar a través d'una harmonització integradora de les noves concepcions teòriques -com pot ser una gran finestra circular adequada als nens-, amb l'ús dels materials naturals de la zona com són la fusta o la pedra; és a dir, amb els procediments tradicionals. Aquests procediments són ben característics de l'Arquitectura Popular.

En un sentit de modernitat, l'Arquitectura Popular és cosa del passat i, per tant, un objecte prescindible. Hauria de desaparèixer de la mateixa manera que els mobles vells van desaparèixer substituïts per la fòrmica. Es veia molt moderna la fòrmica quan va sortir, i encara s'hi veu. Però com a mobles, els de fòrmica, no es poden comparar als que s'havien fet fora. I no van passar gaires anys perquè aquells mobles vells passessin a ser antics. I és així com atribuïm valors segons l'etiqueta. El que és vell, s'arracona, es llança o es crema per Sant Joan. El que es antic, es repara, es conserva, es comercialitza. El pas de vell a antic, és un senzill clic intel·lectual sobre un mateix objecte, que no en sap res de tot això. Respecte de l'arquitectura Popular, crec que ens trobem en una situació similar, que no deixa de ser un posicionament intel·lectual. Sovint, en aquest país ens hem d'emmirallar en altres per esgrimir un cert convenciment sobre les coses que interessin. Fa anys vaig estar a Blaye, convidat per la comissió d'agermanament amb Tàrraga. En aquella població, les cases que es veuen als carrers s'hi veuen normals. Són del S. XVII, amb les adaptacions interiors necessàries, però conservades sense més complicacions. Aquí, a casa nostra, necessitem posar etiquetes que facin referència a qualitats estètiques o patrimonials concretes. Altrament, una casa de principis del S. XX ja té mal pronòstic.

A la pràctica, un objecte que ha perdut definitivament la seva funció, es pot mantenir amb una altra funció, amb una utilització pràctica alternativa. Si aquesta solució no es dona, ens queda un material que o bé va a parar a algun museu, o bé és una nosa que s'ha d'eliminar. Tots nosaltres tenim una estima declarada per l'Arquitectura Popular. Entenem que és un patrimoni. Ara bé, aquest patrimoni és -o podem fer que sigui- rendible? Heus aquí la qüestió.

NEUS BORRELL: Des de l'ajuntament es va començar a treballar formant una brigada de 15 a 25 persones dedicades a restaurar. Això són de 15 a 25 famílies. Un bon promig sobre les 300 que hi ha a la Fatarella. Per tant va suposar donar feina a veïns (uns feien treball d'agricultura i altres, treball en pedra). Es van fer cursos per aprendre i arreglar. Alguns venien per fer cursets de turisme, però era més important aprendre a treballar la pedra.

VICENT LOSCOS: A més feu altres activitats ben curioses.

NEUS BORRELL: Sí, per exemple cineclub. Per una banda estem en relació amb altres entitats de Catalunya i de l'estranger, i per una altra, estem lligats al poble.

ANTONI ROVIRAS: Que és rendible com a signe d'identitat? econòmicament, sí, perquè ens parla del nostre paisatge i de la nostra història. És rendible a través d'iniciatives, de cara a les generacions que venen, que ho han de veure com una cosa seva. El patrimoni pot cohesionar la població: si coneixes el lloc, hi intervens i el defenses, llavors tu ets d'aquí. Com a sortida turística, cada municipi pot estudiar la seva ruta de la pedra en sec. Això és rendible perquè es parteix de la sostenibilitat. En el nostre cas, la Ruta del Vent ha incentivat l'economia. A la vegada tenim experiències enriquidores, com els camps de treball. Per fer rutes de construccions rurals, hem d'aprendre, per exemple, de la ruta del Camí de Sant Jaume. Aquestes petitets construccions ens poden emocionar tan com una catedral.

JOSEP M. SOLER: Descartaria el mot rendible i traslladaria el concepte cap a criteris d'utilitat, que és el nou repte. Cal donar noves utilitats, si són o no són rendibles, és un altre tema. Quines utilitats? Per exemple, la denominació d'origen del Pla de Bages. Com ens podem moure en un mercat global molt competitiu? Amb el reclam identitari. El vi és un bon exemple. El Bages havia estat una important zona vinícola, hi ha moltes tines fetes en pedra seca, amb la seva barraca. La gent, quan adquireix una ampolla de vi, també compra una part d'història de la zona, amb una barraca a l'etiqueta. I el turisme agrícola, que mostra les vinyes, les cabanes, els cellers i les tines són útils pedagògicament.

XAVIER SOLÉ: La rendibilitat l'entenc com una inversió de futur. Que trobaran els arqueòlegs del futur d'avui? Res, no hi ha cap material perdurable. En èpoques passades es construïa sobre l'anterior. Ara les retro ho buiden tot, i no deixen ni rastre del que hi havia. Per tant, l'arquitectura popular pot ser un testimoni. La tasca és sensibilitzar la gent del territori. La gent normal s'ha sensibilitzat. En un segon nivell, cal una bona difusió. Això serien els BCIL. És bo que una construcció es declari BCIL, però s'ha de veure si després es respecta. S'ha de fer un treball de seguiment i mantenir-la, si no, la poden enderrocar igualment. Dins les comissions de patrimoni és important la transversalitat, que hi estigui implicada la gent. A Vilalba, pels anys 1960, encara es feien marges a l'estiu. Això ja ha canviat. A les comissions, sovint passa que no hi ha cap restaurador.

JOSEP M. SOLER: Una bona solució és la reutilització del patrimoni amb nous usos, però també cal reivindicar l'ús original del patrimoni com és el cas dels marges. El marge ajuda a fer productives les terres i fixa el sòl. Quan es treu un marge, els mateixos beneficiaris ho estan destruint. Mantenir els marges és un signe de modernitat i un benefici directe.

VICENT LOSCOS: L'adagi "qui l'aigua detura, el blat mesura", referida als marges, és ben cert. Però hi ha zones que els pagesos s'han posat d'acord a treure'ls tots.

XAVIER SOLÉ: No és lògic restaurar una construcció si no s'ha definit. Cal valorar el seu ús. Els pous i les sínies gairebé ja no funcionen, i en canvi són la millor manera de fer sana l'aigua, més que la que es treu amb motor.

EUSEBI VARELA: Estem perdent el concepte de les coses. Hem oblidat que som els accionistes de la terra.

EUSEBI VARELA: Si el vent és de tots, les empreses d'energia eòlica ens han de pagar un cànon.

JOSEP MORA: Respecte del tema de formació a les escoles, han respost els mestres?

NEUS BORRELL: Hem tingut varies visites, però els mestres no s'acaben d'impliar.

JOSEP MARIA CANALS: He anat per les escoles per explicar el contingut d'aquesta unitat didàctica que hem preparat perquè l'alumnat pugui estar una dies a la Fatarella. Tothom ho troba molt bé, però davant la dificultat de canviar un programa, això no es porta a terme. En tot cas, prefereixen anar al Delta de l'Ebre que sortir a veure aquests elements del seu territori. També he tingut l'experiència de col·laborar en una casa d'oficis per a gent inadaptada o mancats dels coneixements bàsics de l'ESO. Es va aconseguir un equip de vuit persones. En aquests equips, durant mig any es té una beca per estudiar i l'altre mig any cobren un salari.

SANTI SERRANO: El patrimoni no ha de ser un parc temàtic. Els responsables són els ajuntaments. En el cas de Cervera s'han mutilat tres tendes modernistes.

MANUEL AYATS: Quin poder tenen els BCIL?

ANTONI ROVIRAS: És un bé administrat per l'Ajuntament i patrimoni de Catalunya, per tant és denunciabile.

NEUS BORRELL: El lloc on van fer els molins de vent el teníem inventariat. Gràcies a fer-ho ara podem recórrer-ho.

JOSEP M. SOLER: El BCIL no és cap garantia de res. És una eina per evitar-ho.

ANTONI ROVIRAS: Si un edifici és BCIL, per poder enderrocar-lo, ho ha d'aprovar l'Ajuntament. Estem en la lluita per unificar estratègies. Estem unint comarques per cuidar un territori.

MIQUEL ESCOBAR: Hi ha contacte entre les associacions?

JOSEP M. SOLER: La Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca, CEPS, constituïda aquest any a Vallbona de les Monges, ens engloba a molts de nosaltres. Actualment hi ha 25 entitats agregades per fer força i ressò.

MILAGROS TRIVIÑO: El més important és l'educació. Vull defensar els mestres i professors que expliquen uns temes basats en programes definits. La feina de formació i conscienciació també correspon als pares.

ROBERT PANÉ: Als professors se'ls demana moltes coses.

ANTONI ROVIRAS: L'ensenyament és bo de fer-ho des dels temes locals. Al meu poble, un mestre, Pere Blasi, ens va formar amb l'amor a l'entorn i una colla d'exalumnes varen muntar el museu de la Mediterrània.

MANUEL AYATS: Si hi hagués més publicacions també es podria ajudar a valorar aquesta proximitat.

EUSEBI VARELA: Compra casa, vine a casa i seràs a casa.

JOSEP MARIA CANALS: S'ha de mantenir l'agricultura tradicional, tal com es feia abans? És rendible?

VICENT LOSCOS: No s'acaba d'entendre com un poma que ve de Nova Zelanda pot ser competitiva amb les de Lleida, que les tenim a la vora i són de qualitat.

JOSEP MORA: Pel vostre territori s'utilitza el recurs del ramat per netejar el bosc i evitar els incendis?

Els dels mesa responen que tot i els pocs que n'hi ha, a la seva zona tenen algun ramat.

XAVIER SOLÉ: Tot és fa des d'un despatx i allí no saben què és un terrós. Per revalorar aquestes construccions per fer-les rendibles, és bo de fer xerrades als pobles.

VICENT LOSCOS: Sembla, doncs, que hi ha tres aspectes decisius en aquest propòsit de mantenir l'arquitectura popular com a realitat cultural a cada territori: la catalogació dels elements interessants a través dels BCIL, la difusió a tots nivells de l'interès patrimonial d'aquestes construccions, reutilitzant-les si és possible amb usos alternatius, i una organització transversal de les diverses entitats que poden contribuir a la valoració pública i defensa efectiva d'aquests elements. Per la nostra part, la Coordinadora d'Entitats per la Pedra Seca, és un pas important. També ho és la catalogació a cada municipi, perquè significa una categoria reconeguda dels objectes, però anem malament si un ajuntament necessita aquesta catalogació per salvar una construcció modernista. En aquest tema de la rendibilitat, se uposa que partim d'un interès, per tot allò que ens identifica, que ens enorgulleix de mantenir i mostrar tant a les generacions posteriors com als forasters, perquè uns i altres puguin apreciar les singularitats d'aquest país.

6 d'agost de 2010